

Лекція 18. У чому секрет гарного викладання?

Поговоримо про рецепт гарного викладання. В чому секрет успіху? Якщо ми обираємо шлях ефективного вчителя, то нашим головним завданням стає вчити учнів думати та працювати. Першим і основним складником такого ефективного навчання є, передовсім, створення вільного навчального середовища. Лише тоді, коли у класі є свобода і кожен без обмежень може пізнавати світ, ми можемо говорити про те, що створений плідний, ефективний простір для навчання. Ефективне навчання не може здійснюватися в умовах тиску, примусу та погроз, оскільки страх повністю паралізує пізнавальні процеси людини. Для того, аби людина вчилася, вона повинна знаходитися у вільному, психологічно безпечному просторі.

Друга умова – це інтелектуальні виклики. Кожен урок має не просто займати час учня, а становити для нього інтелектуальний виклик. Завдання обов'язково має перевищувати наявний рівень розвитку учнів і становити для них певну трудність, яку лише із вашою допомогою вони можуть подолати. Якщо завдання не становить жодної труднощі для учнів, воно не може бути для них цікавим. Якщо завдання надто складне, воно теж нецікаве, бо учень просто не здатен його розв'язати. Завдання повинно знаходитися в зоні найближчого розвитку та становити оптимальну трудність, тобто трішечки перевищувати актуальний рівень розвитку, аби за допомогою вчителя учень міг його розв'язати.

Третя умова – моральні виклики. Якщо говорити про суспільні дисципліни, то тут широке поле для моральних викликів – розв'язування різноманітних моральних дилем. Правильно чи неправильно вчинив той чи інший історичний, політичний діяч тощо? На користь чи на шкоду? Під час вивчення природничих дисциплін також можна ввести гуманітарний аспект. Приміром, при вивченні ядерної енергії можна поміркувати над проблемою сфер її використання. Не менше значення матиме міркування з приводу можливих наслідків недоброчесного використання наукових відкриттів тощо. Отже, у процесі навчання нам треба створювати ситуації, які б становили інтелектуальну та моральну трудність. Таким чином, слід обов'язково прищеплювати і цінності в процесі навчання. Загальнолюдські цінності – це права людини; національні цінності – це наш прапор, герб, гімн, наші кордони, наша територія, наші традиції.

Четверта умова – пошук сенсу та закономірностей. Наш мозок влаштований так, що, аби вивчити щось, нам треба відшукати в інформації сенс та закономірності. Сенс — духовний вимір, він передбачає зв'язок із нашими цінностями: який ми виносимо із досвіду урок, яке значення це має для нас. Закономірності – це певні зв'язки між явищами (постійний, необхідний, суттєвий зв'язок між явищами). Мозок так влаштований, що він постійно шукає закономірності. І, якщо організація навчального процесу побудована таким чином, що учні шукають закономірності і знаходять, а також усвідомлюють сенс для нас (що це означає?), то можемо говорити про сприятливі умови для навчання. Приміром, якщо говорити про події в сучасній Україні (воєнні дії на Сході), то, безумовно, вони викликають негативні почуття та емоції, оскільки для багатьох людей вони трагічні. Проте, з іншого боку, в них є сенс: завдяки таким випробуванням відбулася консолідація української нації. І це також, один із небагатьох, позитивних наслідків тих неприємних подій, що відбуваються сьогодні.

П'ята умова – емоційно значуще сприйняття об'єкта вивчення. Емоції, як ми вже з вами говорили, – це наша енергія, вони відбивають ставлення до об'єкта вивчення. Якщо ми байдужі, ми не будемо активні. У байдужої людини відсутня діяльність, байдужа людина бездіяльна. Якщо людина до чогось байдужа, то вона не буде цим перейматись та робити щось для пізнання. Тільки емоційно значуще сприйняття змушує людину діяти, тоді ми прагнемо щось дізнатися, щось

зрозуміти. Ставлення може бути або позитивним, або негативним. Гнів теж може виступати стимулом до процесу пізнання.

Отже, маємо п'ять складників: 1) вільне навчальне середовище та партнерські стосунки; 2) інтелектуальні виклики; 3) моральні виклики; 4) пошук сенсу та закономірностей; 5) емоційно значуще сприйняття об'єкта вивчення. Таким чином, вчителю треба бути захопленим самому та передати свій ентузіазм учням.